

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

В. І. Тютюгін, *канд. юрид. наук, професор*
Ю. А. Пономаренко, *канд. юрид. наук, доцент*
О. В. Харитонова, *канд. юрид. наук, доцент*

ПРО РОБОТУ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ГУРТКІВ КАФЕДРИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Науково-дослідна робота студентів розглядається кафедрою як суттєва складова навчального процесу і важлива форма самостійної роботи студентів. Протягом багатьох років на кафедрі функціонують студентські наукові гуртки, які у попередні роки вели професори М. І. Бажанов, Л. М. Кривоченко, Ю. В. Баулін та ін. З метою активізації студентської наукової роботи гуртки організовані майже на кожному потоці денного факультету, тому на цей час на кафедрі їх сім під керівництвом: В. І. Тютюгіна та А. О. Байди (для студентів 2 курсу факультетів № 2 та № 4), Ю. А. Пономаренка та О. В. Харитонові (для студентів Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України, факультетів № 4 та № 9), В. І. Борисова та О. О. Пашенка (для студентів 3 курсу факультету № 4), Л. М. Демидової, Л. В. Дорош, С. В. Гізімчука, Ю. В. Гродецького. У роботі гуртків беруть активну участь викладачі, які здійснюють керівництво підготовкою доповідей окремих студентів (М. Г. Заславська, О. Е. Радутний, Г. С. Крайник, О. Д. Комаров, І. А. Зінов'єва та ін.).

Студенти, як правило, записуються в гурток на 2 курсі і працюють у ньому до закінчення Університету; багато з них мають бажання навчатися в аспірантурі.

Тематика гуртків охоплює значне коло теоретичних і практичних проблем злочинності, що виникають у сфері кримінально-правових відносин. Засідання проводяться в залежності від підготовки доповідей, але не менш ніж один-два рази на місяць.

Викладачі кафедри, які спрямовують підготовку студентами доповідей, виходячи з теми дають методичні рекомендації за структурою роботи, щодо головних проблем, з питань ви-

вчення літератури, матеріалів практики. Також знайомлять студентів з останніми змінами та доповненнями до КК України, новими постановами Пленуму Верховного Суду України, умовами проведення конкурсів студентських наукових робіт, студентських конференцій.

Основним та традиційним різновидом роботи студентського наукового гуртка є представлення та обговорення наукових повідомлень і доповідей. Протягом 2012-2013 навчального року заслухано тільки у гуртках О. В. Харитонової та Ю. А. Пономаренка вісім доповідей. За цей час гурток відвідали 216 студентів, активно беручи участь у колективних роботах. Так, на засіданнях гуртка був здійснений аналіз законопроектів про внесення змін до Кримінального кодексу України, проведена серія дебатів з найбільш гострих і актуальних питань, а саме з введення таких інститутів кримінального права, як проступки та кримінальна відповідальність юридичних осіб. Проводилась робота над «Бібліографією вчених харківської школи кримінального права». Дана робота знаходиться на завершальному етапі та після опублікування стане першим виданням такої серії в Університеті. Також були організовані засідання, присвячені історії кримінально-правової науки та її визначним науковцям.

17 жовтня 2013 року відбулося засідання гуртка з кримінального права під керівництвом доцентів кафедри кримінального права Ю.А. Пономаренка та О. В. Харитонової, в якому взяв участь заступник Голови Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального права Юрій Васильович Баулін. Він виступив із доповіддю «Кримінально-правові питання, що виникли у зв'язку із скасуванням смертної кари в Україні», присвяченою кримінально-правовим проблемам, що виникли у зв'язку із визнанням такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положень КК України 1960 року, які передбачали покарання у виді смертної кари. Ю. В. Баулін розповів присутнім про кримінально-правові наслідки рішення Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року у справі про смертну кару, неоднозначність його тлумачення науковцями, законодавче заповнення прогалін у кримінальному законодавстві, зумовлених цим рішенням, різні підхо-

ди судів загальної юрисдикції до застосування зміненого кримінального законодавства тощо. Детальному аналізу було піддане рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року у справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі. Ю. В. Баулін, який по даній справі був суддею-доповідачем, звернув увагу присутніх на те, що, виносячи дане рішення, Конституційний Суд України ґрунтувався на засадах справедливості, необхідності співрозмірності між тяжкістю злочину й суворістю покарання, дотримувався правил дії кримінального закону в часі. На засіданні гуртка його учасникам пропонувалися на обговорення нестандартні проблеми, студенти мали змогу з перших вуст отримати відповіді на питання про роботу Конституційного Суду України та значення його рішень для застосування норм кримінального права.

На засіданнях наукового гуртка В. І. Гютюгіна також обговорювалось рішення Конституційного Суду України від 26 січня 2011 року у справі про заміну смертної кари довічним позбавленням волі. Крім того, жвавий інтерес викликали теми «Питання осудності, неосудності та обмеженої осудності в кримінальному праві» та «Поняття кримінального проступку та його місце у правовій системі України».

У гуртку, яким керує Л. М. Демидова, проведено 20 засідань, обговорено 30 наукових доповідей. Студенти взяли участь у п'яти міжнародних та регіональних студентських наукових конференціях (Київ, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Сімферополь, Харків), виступили з 28 науковими доповідями, які оприлюднені.

У гуртку В. І. Борисова були заслухані доповіді на такі актуальні та цікаві теми: «Міжнародний досвід кримінально-правової боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів», «Евтаназія: за та проти», «Мета покарання та ефективність її досягнення в кримінальному праві».

Члени гуртків беруть активну участь у всіх конкурсах, олімпіадах та конференціях, які проводяться в Університеті, наприклад, у березні 2013 року брали участь у внутрівузівській олімпіаді. Майже на всіх конференціях вони гідно представляли честь Університету і були відмічені дипломами переможців –

на наукових конференціях як у Харкові, так і за його межами (Дніпропетровськ, Луганськ, Львів, Чернівці, Одеса, Запоріжжя, Київ, Москва).

У наукових гуртках кафедри здійснюються широкомасштабні проекти-презентації із залученням ЗМІ (зокрема, харківські медіа-ресурси достатньо широко висвітлювали засідання гуртка, присвячене формуванню основ міжнародного кримінального права з використанням матеріалів Харківського процесу над військовими злочинцями 1943 р.); практикуються зустрічі студентства з представниками органів суддівської влади, працівниками правоохоронних органів, відомими адвокатами; цікавим досвідом у сфері освітньої наукової діяльності серед студентів є також практичні посібники, підготовлені учасниками одного з гуртків, що використовуються на кафедрі, де студенти здійснили аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України з метою виявлення протиріч в аналогічних правилах кримінально-правової кваліфікації, які закріплені щодо різних злочинів*.

За час свого існування студентський науковий гурток кафедри кримінального права став надійним джерелом поповнення кафедри молодими кадрами. Зокрема, в різний час аспірантами кафедри були колишні студенти-гуртківці: О. М. Лемешко, О. О. Чаричанський, Ю. А. Пономаренко, В. А. Козак, О. В. Харитонова, Н. В. Маслак, О. В. Зайцев та багато інших.

Гуртківці проявляють свої наукові таланти у багатьох конкурсах, олімпіадах, які проводяться як в Університеті, так і за його межами, стають їх дипломантами та переможцями. Так, зокрема, у 2008 р. робота Д. Євсєвої (науковий керівник – Ю. В. Гродецький) та у 2010 р. робота К. Бордюгової (науковий керівник – Ю. А. Пономаренко) стали переможцями конкурсу Фонда В. Пінчука «Завтра UA». Роботи К. Бордюгової та С. Левчук (науковий керівник – Ю. А. Пономаренко) відповідно у 2008 та 2009 рр. отримали дипломи переможця (II місце) у Все-

---

* Кваліфікація за ознаками складу злочину (аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України): практ. посіб. / уклад. А. В. Ващенко та ін. – Х.: Точка, 2011. – 132 с.; Правила кримінально-правової кваліфікації у постановах Пленуму Верховного Суду України: практ. посіб. – Х.: Фінарт, 2012. – 196 с.

українському конкурсі студентських наукових робіт з юридичних наук. Традиційними стали ініційовані гуртківцями щорічні Харківські кримінально-правові читання, де збираються студенти різних міст та країн для обговорення актуальних кримінально-правових проблем. Існує впевненість, що загартовані в горнилі Харківської школи кримінального права, вони пронесуть її цінності через усе життя, щодня впроваджуючи їх у свою діяльність.

*Д. Р. Салихов, юридический факультет,
V курс, Московский государственный
университет им. М. В. Ломоносова*

СООТНОШЕНИЕ ПРИНЦИПОВ ЗАКОННОСТИ И СПРАВЕДЛИВОСТИ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ

Ещё древние римляне говорили: *ius est ars boni et aequi* (право – искусство добра и справедливости). Справедливость как фундаментальный принцип права прочно вошла в правотворчество и правоприменение. Ещё одним столпом права в целом и уголовного права в частности является принцип законности, в самом общем виде понимаемый как принцип точного и повсеместного исполнения всеми органами государства, должностными лицами и гражданами требований закона.

Как правило, эти принципы не только не вступают в противоречие, но и, наоборот, дополняют друг друга. Но, к сожалению, возможны ситуации возникновения коллизий между ними. Рассмотрим яркий пример – отмена смертной казни как вида наказания в Украине.

Так, в 29.12.1999 г. Конституционный Суд Украины принял решение о неконституционности смертной казни. Несколько позднее Верховная Рада Украины внесла изменения в УК Украины и заменила смертную казнь пожизненным лишением свободы. Эта весьма типичная для большинства стран ситуация, связанная с отменой смертной казни, была бы ничем не примечательна, если бы не одно но: на лиц, которые совершили преступления до вступления в силу 04.04.2000 г. Закона Украи-